

Slobodna zona: Festival o istini

Festival je dobio takmičarski karakter, a u filmovima koji problematizuju tretman žrtve, fokus je na običnim ljudima, svjedocima.

Festival 'Slobodna zona' otvoren je, po 12. put, publici u Beogradu, Novom Sadu i Nišu i trajeće do 16. novembra.

Sa selektorkom Regionalnog programa festivala i programa Cross Media Biljanom Tutorov, razgovarali smo o [filmu](#) *Neruda* koji je otvorio festival, *Slobodnoj zoni* kao prostoru dijaloga i reparacije, novim strategijama vizuelnog pripovedanja, te takmičarskom karakteru festivala.

- **Festival Slobodna zona otvorio je film *Neruda* koji govori o sudbini i pogromu velikog pesnika. Zašto je, po Vama, priča o Nerudi i njegovom životu u vreme totalitarističkog režima važna danas?**

Neruda je film Pabla Laraina, ovo je treći njegov film na festivalu *Slobodna zona*. On se nametnuo kao zaista jedno od najvažnijih imena svetske kinematografije i čini mi se da će se, tek, videti koliko je on značajan. Njegovi filmovi pomeraju granice filmskog jezika.

Festival uglavnom otvaramo sa hit filmovima, a ovoga puta odlučili smo se za *Nerudu* koji možda nije hit film na uobičajen način, ali jeste hit i mi ove godine želimo da pozovemo publiku u Slobodnu zonu baš sa tom pričom. Priča o Nerudi u vremenu totalitarističkog režima svakako pokreće pitanje smisla bavljenja umetnošću i reflektuje se i na naše vreme - to jedan od razloga zašto je reditelj odlučio da se bavi ovom temom.

Filmovi Pabla Laraina funkcionišu na mnogo nivoa, on je reditelj filozof. Njegov odabir teme i naša odluka da taj film otvori festival, naravno nije slučajan.

- **Isto tako mene Slobodna zona asocira na pokretanje, na društvenu odgovornost, na filmove koji otvaraju teme novog kolonijalizma, seljenje centara moći... Smatrate li da nas film opominje, pitko nam pripovedajući o takvim temama?**

Svakako, ali film čini i mnogo više od toga. Danas možemo da kažemo da je onaj koji ne poznaje jezik filma tako reći nepismen. Smatram da film ima jednaku vrednost kao i knjiga, a kinematografsko nasleđe je važan deo jedne kulture. Mi nismo aktivistički festival, mi pokušavamo da suštinski poradimo na vizualnoj edukaciji publike, da zajednički promišljamo važne teme savremenog društva. Ove kao i ranijih godina, na žalost samo u Beogradu, održavamo 'Noćne razgovore'.

Ovogodišnji gost-selektor Viktor Ivančić je odabrao nekoliko filmova povodom kojih ćemo organizovati susrete sa publikom. U Noćnim razgovorima mi pozivamo eminentne filozofe, sociologe, umetnike da govore o filmu. Brojna publika prisustvuje razgovorima, sedimo posle projekcija i diskutujemo. To je jako važno. Slobodna zona je celogodišnji

projekat koji prevazilazi festival. Već niz godina održavamo deo programa koji se zove 'Turneja', a u okviru kojeg se nekoliko filmova, koje publika bira glasanjem, prikazuju u 40 i više gradova širom Srbije.

Imamo i 'Slobodnu zonu junior' – već duže vreme radimo sa mladim ljudima, promovišemo i afirmišemo film kao sredstvo u nastavi građanskog vaspitanja, održavamo redovne seminare za nastavnike srednjih i osnovnih škola... Želimo da deci i mladima omogućimo da kroz filmsku umetnosti zgrade svest i razmisle o svetu u kojem žive.

- **Selektorka ste regionalne selekcije, šta Vam se čini najupečatljivijim kada je o toj selekciji reč? Pogotovo što od ove godine festival ima i takmičarski karakter.**

Bilo je prirodno da festival posle 11 godina konačno dobije i takmičarski karakter. Pre svega, zbog veoma kvalitetnih filmova koji nam sve češće dolaze iz celog regiona i potrebe da festival postane relevantniji za autore i producente koji se bave „našim“ temama, a koji zbog izuzetne publike često žele da prikažu svoje filmove baš na Slobodnoj zoni. Zbog svega toga odlučili smo se da otvorimo takmičarski program i naravno i Regionalni takmičarski program, pored Međunarodnog.

Jedna od ideja Regionalnog programa je da festival otvori prostor dijaloga koji nam je svima neophodan. Prostori na kojima živimo imaju veoma tešku istoriju. Neka pitanja još nisu ni otvorena, neka neće nikada biti zatvorena, svi imamo jako puno briga i bolova i zbog toga je Slobodna zona želela da da prostor procesu dijaloga i reparacije.

Sa druge strane, želeli smo da predstavimo destilat najboljih angažovanih filmova iz regiona koji nisu imali premijeru u Srbiji ili Beogradu, kako bismo otvorili ovu platformu za dijalog i jasno označili njene konture. Sam izbor filmova, kada je o regionalnoj selekciji reč, se jednostavno nametnuo; radi se o 17 filmova - mi ne pravimo razliku između dokumentarnih i igranih, kratkih i dugih, filmskih eseja – o 17 ostvarenja i autora koja

apsolutno zaslužuju da ih publika Slobodne zone sretne. Oni se ubrajaju među najbolje autore iz regiona i većina će biti naši gosti tokom festivala, doći će da predstave svoje filmove i razgovaraju sa gledaocima. Neki od njih su već višestruko nagrađivani reditelji.

Pomenula bih film *Bez bog*, bugarske autorke Ralice Petrove koji je pobjednik festivala u Lokarnu i dobitnik nagrade žirija Sarajevskog filmskog festivala. Predstavljamo film *Turnir*, film takođe nagrađen u Lokarnu, italijanskog umetnika Jurija Ankaranija zainteresovanog za neobične fenomene društva koje analizira kroz jedan likovni pristup. U ovom filmu, čija se radnja dešava u pustinji Katara, jedne od najbogatijih zemalja sveta, on secira dokolicu bogatih muškaraca pasioniranih sokolarstvom. U ovom filmu kao da svedočimo jednoj drugoj realnosti.

Ukoliko govorimo o savremenom dokumentarnom filmu, naš region je veoma produktivan uprkos relativno malim budžetima za proizvodnju filmova. Izdvojila bih jedan mini „ciklus“ tri autorke iz regiona – film Lidije Zelović *Moj vlastiti rat* kroz koji autorka želi da se konačno obračuna sa svojom opterećujućom prošlosti. Zatim fantastičan film Zrinke Matijević *Iza lica zrcala* u kojem autorka, slikajući veličanstvenu i surovu lepotu Like, tla njenog porekla, čeprika po svojim sećanjima i bolnim momentima u životu, posvom korenju, da se tako izrazim. Treća autorka je Selma Doborac koja živi u Austriji, a poreklom je iz Bosne i Hercegovine - njen film *Those Shocking Shaking Days* je filmski esej koji je imao premijeru u Marseju na festivalu Fid, a koji postavlja pitanje da li se kritička refleksija o ratu može artikulirati kroz poetski i vizualni jezik.

Ono što je zanimljivo ove godine je da su skoro svi filmovi, iako jaki i često potresni, čak i kada govore o teškim temama – duhoviti i gledljivi. To je obeležilo ovu godinu. Kao da se stvorila neka zdrava distanca sa koje se može sagledati prošlost iz koje nikako da se iskobeljamo.

Posebno nam je drago da je predsednica žirija za Regionalnu selekciju Lejla Dedić, producentkinja dokumentarnog programa Al Jazeera Balkans.

Pored nje, regionalne filmove će ocenjivati Jelena Maksimović, montažerka zavidnog broja nagrađivanih filmova iz regiona i Vuk Perović, urednik filmskog programa TVCG. Nagradu za ljudska prava u regionalnom programu dodeliće Tamara Skrozza, novinarka nedeljnika *Vreme*, Veton Nurkolari, direktor festivala Dokufest u Prizrenu i Dragan Markovina, istoričar i publicista iz Splita.

- **Posebno se ove godine, čini se, bavite odnosom prema žrtvama?**

Tačno je da nekoliko filmova u programu problematizuju tretman žrtve u društvima u kojima živimo, na jednom suštinskom nivou. Na festivalu ćemo imati svetsku premijeru filma *Zaveštanje* Ivana Jovića koji daje reč poslednjim preživelim iz logora NDH tokom Drugog svetskog rata. U ovoj grupi se nalazi i film *Izmaglica Srebrenice* Samira Mehanovića, jedan od filmova nagrađenih na najvećem festivalu dokumentarnog filma IDFA u Amsterdamu, koji na sličan način daje reč običnim ljudima koji su pretrpeli najstrašnije traume.

Naglasila bih - ove godine u filmovima nemamo istoričare koji tumače pojave, već je fokus je na običnim ljudima, svedocima, koji izgovaraju ono što su videli i doživeli. Važno je da ih publika čuje i da shvati da ima možda još neka istina osim one u koju veruje, da se zamisli, da dovede u pitanje mitove kojima nas nacionalisti zaludjuju, da vidi lica ljudi koji svedoče, dozvoli da ga dotaknu, da se konačno počnu nagrađivati mehanizmi koji su nas podelili...

- **Posebna priča je program *Cross Media* čija ste takođe selektorka - koristeći digitalne medije ovaj program nas uvodi u budućnost dokumentaristike. Šta je po Vama uzbudljivo u tom programu koji se tako maštovito koristi dostignućima tehnologije?**

Upravo je Al Jazeera jedna od vodećih kuća koja se upustila u produkciju

interaktivnih dokumentaraca. Prošle godine smo imali jedan, a ove godine čak dve Al Jazeerine produkcije - jedan je *Život na čekanju* Ralfa Funija, a drugi *Hakovano - sirijska elektronska armija* Julijane Rufus. Najkraće rečeno, radi se o hibridnim radovima koji se služe grafičkim, video i tekstualnim elementima, a čiji narativ se odvija kroz više platformi i/ili u više smerova. Svi radovi koje sam odabrala mogu da se vide na internetu.

Ono što je zanimljivo kod takvih radova jeste što su svima pristupačni. Imaju jednu novu umetničku komponentu – često između stripa, serije, videoigrice i interaktivnog filma. Publika je sve hrabrija i spremnija da učestvuje u nastanku narativa. Korisnici (ispravnije je reći nego gledaoci) kreiraju priče koje, što je veoma uzbudljivo, nisu linearne. Opet se vraćamo na priču o istini - za mene nove strategije pripovedanja pokazuju da nema jedne istine, ima ih puno i različiti su načini kako se do tih istina stiže.

Ove godine imamo po prvi put i određeni broj radova u virtualnoj realnosti. Vice je npr. počeo da radi vesti u virtuelnoj realnosti i odabrali smo jedno iskustvo (ispravnije je upotrebiti reč iskustvo nego film) koji je režirao Spajk Džons, između ostalog. Očekujemo publiku u našem VR Loungeu i Digitalnom baru u Domu omladine u Beogradu. Ipak, svi ovi radovi su dostupni onlajn potpuno besplatno – dovoljan je računar za interaktivne dokumentarce i igrice, a VR gear koji se montira na telefon i koji je sve lakše obezbediti za „ulazak“ u virtuelnu realnost.

Izvor: Al Jazeera